

Л. М. Івашова, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

Н. І. Шевченко, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ

У статті означено особливості управління державними фінансами з використанням цифрових технологій під час здійснення фінансового моніторингу та фінансового контролю. Обґрунтовано, що дефіцит бюджету, тіньова економіка та корупція є рушійними чинниками подальшого удосконалення та розвитку механізмів фінансового моніторингу та контролю. Доведено необхідність зростання значимості цифрових трансформацій системи державного фінансового моніторингу та контролю, підвищення їх якості та ефективності.

Авторами обґрунтовано, що сучасна модель державного моніторингу за фінансовими операціями та фінансового контролю в Україні має низку негативних особливостей. Доведено, що відсутність єдиної міжвідомчої бази даних сформованої за результатами фінансового моніторингу та контролю не дозволяє забезпечити високу ефективність функціонування фінансової системи держави. Зазначено, що слабкі ІТ-механізми державного фінансового моніторингу і контролю не забезпечують реалізацію завдань антикорупційної політики, не сприяють запобіганню й протидії корупції та проявам тіньової економіки, що призводить до гібридизації влади.

Авторами зауважено, що системи державного фінансового моніторингу і контролю в різних європейських країнах мають певні відмінності, діють за єдиним стандартом і єдиною концептуальною базою. Обґрунтовано, що концептуальні засади фінансового моніторингу та контролю в Україні мають базуватися на вимогах управління державними фінансами, що діють в країнах ЄС та містяться в базових документах Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI). Зважаючи на зарубіжний досвід запропоновано стратегічні напрями реформування та вдосконалення державного моніторингу та фінансового контролю в Україні. Обґрунтовано, що подальше ігнорування проблем фінансового моніторингу та контролю, а також гальмування процесу повноцінної реформи системи державного фінансового моніторингу та фінансового контролю призведе до зростання організованої економічної злочинності, збереження тіньового сектору та корупції й подальшої гібридизації влади. Запропоновано на основі системного підходу алгоритм цифрової трансформації системи управління державними фінансами в частині фінансового моніторингу та фінансового контролю, як на теоретичному так і на практичному рівнях.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, державний фінансовий моніторинг, цифрові трансформації фінансового моніторингу і фінансового контролю, фінансовий контроль в європейських країнах.

L. M. Ivashova, N. I. Shevchenko. Strategic directions of the development of the state finance management system: digitalization of monitoring and control processes

The article describes the peculiarities of public finance management using digital technologies during financial monitoring and financial control. It is substantiated that the budget deficit, shadow economy and corruption are driving factors for further improvement and development of financial monitoring and control mechanisms. The need to increase the significance of digital transformations of the system of state financial monitoring and control, to increase their quality and efficiency, has been proven.

The authors substantiated that the modern model of state monitoring of financial transactions and financial control in Ukraine has a number of negative features. It has been proven that the absence of a single interdepartmental database formed based on the results of financial monitoring and control does not allow to ensure the high efficiency of the functioning of the financial system of the state. It is noted that the weak IT mechanisms of state financial monitoring and control do not ensure the implementation of anti-corruption policy tasks, do not contribute to the prevention and counteraction of corruption and manifestations of the shadow economy, which leads to the hybridization of power.

The authors noted that the systems of state financial monitoring and control in different European countries have certain differences, operate according to a single standard and a single conceptual base. It is substantiated that the conceptual principles of financial monitoring and control in Ukraine should be based on the requirements of public finance management, which are in force in the EU countries and are contained in the basic documents of the International Organization of Supreme Financial Control Authorities (INTOSAI). Taking into account foreign experience, strategic directions for reforming and improving state monitoring

and financial control in Ukraine are proposed. It is substantiated that further ignoring the problems of financial monitoring and control, as well as inhibiting the process of full-fledged reform of the system of state financial monitoring and financial control, will lead to the growth of organized economic crime, the preservation of the shadow sector and corruption, and further hybridization of power. Based on a systemic approach, an algorithm for the digital transformation of the state finance management system in terms of financial monitoring and financial control, both at the theoretical and practical levels, is proposed.

Key words: state financial control, state financial monitoring, digital transformations of financial monitoring and financial control, financial control in European countries.

Постановка проблеми. В умовах реалізації курсу, спрямованого на подальшу європейську інтеграцію України, особливо важливого значення набуває проблема забезпечення цифрової трансформації управління державними фінансами з урахуванням міжнародних та європейських стандартів і правил щодо фінансового моніторингу та фінансового контролю. Адже саме наявність ефективного фінансового моніторингу та фінансового контролю з боку держави забезпечує подолання корупції, що виникає у випадках розподілу й освоєння бюджетних коштів. Також, фінансовий моніторинг та фінансовий контроль є дієвими інструментами протидії тіншовій економіці, яка функціонує поза межами легальної економіки й не приймає участі у формуванні державного бюджету.

Наразі в Україні питання подолання корупції стоїть особливо гостро, адже саме корупція, як похідна від слабкості влади та правових інституцій – це одна з причин того, що напередодні розгляду заявки України на вступ до ЄС такі країни як Данія, Швеція і Нідерланди виступали проти того щоб прийняти нашу країну кандидатом в ЄС. На погляд цих країн Україна «...не повністю відповідає політичним критеріям – має нестабільні інститути, які гарантують демократію, верховенство права, права людини та захист меншин» [1]. У цих країнах панують верховенство права та невідворотність наслідків за корупцію, діють кращі європейські технології й механізми контролю за фінансуванням передвиборчих кампаній та широкого залучення громадянського суспільства до політичного життя. Саме ці європейські країни входять до десятки лідерів у рейтингу Індексу сприйняття корупції в 2022 р. за оцінками Трансперенсі Інтернешнл (Corruption Perceptions Index, CPI) отримавши відповідно 90, 83 та 80 бали зі 100 можливих [2]. У цих країнах досить ефективно працюють інститути державного фінансового моніторингу та фінансового контролю, що і стало однією з передумов ефективною протидії корупції.

Нині після довготривалих реформувань та реорганізацій модель державного фінансового моніторингу і фінансового контролю в Україні є не досконалою та має низку особливостей, які не дозволяють органам державної влади підтримувати високу ефективність національної фінансової системи. Підтвердженням цьому є високий рівень корупції та організованої економічної злочинності. Зокрема, система державного фінансового контролю не забезпечує повноцінної реалізації завдання попередження фінансових правопорушень в реальному секторі економіки, має обмежені права здійснення контрольно-перевірочної діяльності стосовно розподілу та освоєння бюджетних коштів на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, а також практично не має впливу на процес прийняття рішень після завершення контрольно-перевірочних заходів.

Окрім того, сьогодні відслідковування, виявлення та попередження фінансових правопорушень здійснюють декілька інституцій (Державна служба фінансового моніторингу, Бюро економічної безпеки, Державна аудиторська служба України, Рахункова палата України тощо), а проблемами, що пов'язані з їх наслідками у вигляді корупції опікуються інші відомства й установи (Державне бюро розслідувань, Національне агентство запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура). При цьому відсутній системний підхід до фінансового моніторингу, організації, методології та здійснення фінансового контролю, а також відсутні наскрізні критерії діагностування, оцінювання та розв'язання фінансових проблем, що роками накопичувалися в суспільстві. Вирішення цих назрілих питань можливе лише за умови комплексного підходу та застосування цифрових технологій до управління державними фінансами, що зокрема, передбачено в Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [3].

Вважаємо, що для подолання фінансових порушень і злочинів, а також їх наслідків в країні необхідно створити надійну цілісну моніторингово-контрольно-аналітичну ІТ-систему, яка здатна забезпечити високу ефективність формування та освоєння державних фінансів (в тому числі на стадіях формування публічних фінансових ресурсів, обрання напрямів їх витрачання, здійснення аналізу ефективності використання бюджетних асигнувань та тощо). Вирішення вказаного завдання потребує відповідного політичного, правового та організаційного забезпечення, що є предметом цього наукового дослідження.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Аналіз наукових праць за останні роки дозволяє констатувати, що наразі практично відсутні комплексні дослідження проблем, які притаманні моніторингу контролю ефективності кожна окрема складова Вагомий внесок у дослідження проблем розвитку системи державного фінансового контролю внесли такі провідні вчені – Ш. Бланкарт [4], Т.Губанова [5], Л. Івашова, М. Івашов, О. Гнездилова, Н. Волік, [6, 7], А. Костишен [8], В. Литвиненко, П. Пригунов, М. Гуцайлюк В. [9] та інші. Проте окремі проблеми наукового та методичного забезпечення в умовах цифрової трансформації системи державного фінансового

моніторингу і контролю з урахуванням вимог міжнародних організацій та досвіду країн ЄС в умовах економічної кризи, в тому числі кризи державних фінансів залишаються відкритими.

Метою статті є узагальнення та подальший розвиток заходів цифрової трансформації державного фінансового моніторингу і контролю в Україні в межах удосконалення системи управління державними фінансами, а також вироблення пропозицій з їх стратегічного реформування відповідно до програм та стандартів ЄС.

Виклад основного матеріалу. Наразі на державному рівні визначено, що проведення структурних економічних реформ, вирішення завдання прискорення соціально-економічного розвитку України, у тому числі забезпечення переходу до ресурсозберігаючої економіки, є неможливими без ефективного функціонування системи управління державними фінансами [3].

Масштабні виклики, які постали перед Україною у вигляді довго триваючої російської збройної агресії, що переросла у гарячу повномасштабну стадію війни на тлі глобальної економічної та політичної кризи, потребує додаткових фінансових ресурсів та більш ефективного та результативного управління державними фінансами. З метою забезпечення відновлення та економічного зростання у середньостроковій перспективі економіки України і реалізації європейського курсу України вже сьогодні необхідно вжити заходів з повернення до виваженої бюджетно-податкової політики, підвищення ефективності видатків та податкового адміністрування, зменшення ролі держави в економіці та покращення інвестиційного клімату з урахуванням соціального та екологічного виміру. Важливу роль у вирішенні цих питань має відіграти посилення ролі управління державними фінансами через активізацію механізмів моніторингу та контролю за фінансовими потоками за всіма вище переліченими напрямками.

Як зазначають науковці [5, 6, 7, 8] Вивченням та узагальненням міжнародного досвіду організації державного фінансового моніторингу і контролю, а також його поширенням займаються різні міжнародні організації, серед яких провідна роль належить Міжнародній організації вищих органів державного фінансового контролю (INTOSAI), яку було створено у 1953 р. До складу INTOSAI входить 170 країн, штаб-квартира знаходиться у Відні (Австрія). Цю організацію визнано як одну з найважливіших міжнародних організацій у сфері контролю державних фінансів, яка має право:

- видавати міжнародні директиви в галузі фінансового управління;
- узагальнювати існуючі або розробляти нові методологічні підходи стосовно застосування технологій і процедур державного фінансового контролю;

- здійснювати навчальні заходи (підвищення кваліфікації службовців);
- сприяти обміну інформацією між окремими органами [5, с.38-39].

Стратегічними цілями діяльності INTOSAI визначено:

- сприяння існуванню сильних і незалежних вищих органів фінансового контролю,
- заохочення їх роботи та впровадження сучасних, ефективних професійних стандартів;
- розвиток інституційного та кадрового потенціалу вищих органів фінансового контролю;
- заохочення співробітництва між вищими органами фінансового контролю та його постійне удосконалення шляхом обміну досвідом, здійснення навчання, організації досліджень;
- перетворення INTOSAI у зразкову міжнародну організацію [4, с.481].

Досягнення цілей і завдань INTOSAI забезпечується шляхом реалізації низки програм, проектів і заходів, зокрема: проведення Міжнародного конгресу INTOSAI (один раз на три роки); проведення щорічного засідання Виконавчого комітету з метою підтримки координації між виконавчими органами та національними організаціями; функціонування Генерального секретаріату, який здійснює організаційно-адміністративне забезпечення роботи INTOSAI та виконує бюджет INTOSAI; підтримка діяльності регіональних робочих груп; організація та проведення конференцій, семінарів, “круглих столів”, прес-конференцій; здійснення освітніх і наукових програм. Україну в INTOSAI репрезентує Рахункова палата України [10].

З деякими застереженнями INTOSAI можна вважати також організацією, що здійснює міжнародний фінансовий контроль, оскільки за допомогою процедур та технологій INTOSAI (обмін інформацією, координація заходів тощо) уможливується проведення окремих контрольних-перевірочних процедур. Однією з регіональних організацій INTOSAI є EUROSAI, яка поширює свою діяльність на європейський континент і до складу якої входять 47 європейських країн. Рішення про створення EUROSAI ухвалено 1989 р., а у 1990 р. проведено її установчу конференцію. Таким чином, нині EUROSAI є наймолодшою регіональною організацією INTOSAI. EUROSAI має повноваження, аналогічні з повноваженнями “материнської організації”, але в межах регіону [10].

Особливим суб'єктом міжнародного фінансового контролю є Європейська Рахункова палата (створена у 1977 р.), яка є установою ЄС зі штаб-квартирою у Люксембурзі. Статус, функції і повноваження Європейської Рахункової палати закріплено у Договорі про Європейський Союз. Склад органу сформовано з аудиторів, яких делегує кожна держава – учасник ЄС. Європейська Рахункова палата, на відміну від інших міжнародних організацій, має певні владні повноваження, а саме: перевіряти рахунки ЄС, проводити вивчення доцільності, економічності, раціональності витрат ЄС та його органів і структур, формує документи реагування у разі виявлення

порушень, надає консультативну допомогу національним органам фінансового контролю, готує експертизу законопроектів ЄС, які передбачають зміни у сфері фінансів [4, с.486].

Крім того, існує низка міжнародних економічних організацій (Світовий Банк, Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку та ін.), які здійснюють управління міжнародними фінансами. Реалізація цього управління включає в себе і здійснення окремих елементів контролю у сфері міжнародних фінансів [11]. Особливим міжнародним органом у сфері міжнародного фінансового моніторингу і контролю є FATF, яке здійснює контроль та нагляд за операціями, які можна ідентифікувати як “відмивання “брудних грошей”, тобто намагання проведення легальних операцій з фінансовими ресурсами, що здобуті злочинним шляхом [9].

Варто зазначити, що і в Україні 28 квітня 2020 року почали застосовуватись правила Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [12], які за великим рахунком, надають змогу державним інституціям ефективно протидіяти більшості класичних способів податкової оптимізації.

Зазначимо, що відповідно до «Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» [13] моніторинг і контроль за фінансовими операціями в нашій країні, перш за все, здійснюється установами банків, які почали прискіпливо вивчати транзакції своїх клієнтів. Фінансовий моніторинг стосується без винятку всіх клієнтів, як фізичних осіб, так і підприємців який передбачає перевірку:

- змісту, характеру та мети фінансової операції;
- суми фінансової операції, її документального обґрунтування та форми розрахунку;
- відповідності документального обґрунтування фінансової операції (контракту чи інвойсу) діяльності, якою займаються сторони;
- місця проживання (реєстрації) сторін фінансової операції.

При цьому зазначимо, що оновлене законодавство у царині фінансового моніторингу та контролю передбачає ризик-орієнтований підхід. Тобто спосіб реалізації фінансового моніторингу й контролю в Україні з кожним роком наближається до міжнародних стандартів. Законодавство України активно доопрацьовується для узгодження з міжнародними ініціативами та програмами AML, FATCA, AEOI та BEPS щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також фінансуванню тероризму. Також, окрім боротьби з відмиванням незаконних доходів та фінансуванням тероризму міжнародні програми і новий закон забезпечують вирішення проблем щодо протидії розмиттю бази оподаткування [14]. Адже збільшення податкових надходжень через посилення контролю за грошовими операціями та знищення схем податкової оптимізації – це і є справжня внутрішньодержавна мета нового закону, який відповідає основним положенням стратегічних напрямів реформування системи управління державними фінансами.

Загалом, сучасний етап реформи системи управління державними фінансами розпочався із схвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142 Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки та затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 415 плану заходів з її реалізації [15, 16]. За результатами оцінки стану реформування системи управління державними фінансами, що визначені даною стратегією, яка проведена експертами Світового банку за підтримки ЄС та інших міжнародних партнерів відповідно до міжнародно визнаної методології Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA), у 2019 році, відзначено як поступовий прогрес України за певними складовими, так і проблемні питання, що потребують додаткової уваги (табл. 1).

Таблиця 1

Стан реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки

Позитивні зрушення	Проблемні питання
<ul style="list-style-type: none"> • запровадження середньострокового бюджетного планування; • імплементація міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у державному секторі; • удосконалення інструментів макроекономічного та бюджетного прогнозування; • підвищення рівня прозорості в управлінні державними фінансами шляхом створення порталу “Відкритий бюджет”; • управління фіскальними ризиками; • поступове впровадження гендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі 	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність цілісної системи стратегічного планування, слабкий зв’язок між стратегічним плануванням, бюджетним плануванням і плануванням державних інвестицій; • відсутність повноцінного впровадження середньострокового бюджетного планування; • неналежна якість бюджетного планування з боку головних розпорядників бюджетних коштів; • недостатня прозорість та підзвітність щодо використання коштів місцевих бюджетів; • формальний підхід розробників нормативно-правових актів до здійснення фінансово-економічних розрахунків впливу виконання актів на надходження та втрати державного та/або місцевих бюджетів; • недостатня інституційна і управлінська підзвітність у сфері управління державними фінансами.

Джерело: складено автором за матеріалами [17]

Наприкінці 2021 р. в Україні розроблено нову Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки [17]. Розробка цієї стратегії відбувалася з урахуванням оцінки методології Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA), а також рекомендацій експертів Програми підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA), технічної місії Міжнародного валютного фонду та висновків Рахункової палати відповідно до європейських стандартів належного адміністрування з питань трансформації системи органів державного управління.

Одними з найбільш важливих напрямів реалізації оновленої Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки, визначено:

- 1) забезпечення ефективного виконання державного та місцевих бюджетів шляхом посилення ролі державного фінансового контролю та незалежного зовнішнього фінансового контролю;
- 2) підвищення рівня прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами через широке використання інформаційних технологій в управлінні державними фінансами;

За першим із означених вище напрямом передбачено заходи спрямовані на *удосконалення системи державного фінансового контролю*, яка сприятиме ефективному державному управлінню, виявлятиме і попереджатиме порушення вимог законодавства та неефективне використання фінансових і матеріальних ресурсів на державному та місцевому рівні. Адже на сьогодні обмеженість кадрових ресурсів та сучасних засобів здійснення фінансового контролю не дають змоги Держаудитслужбі повною мірою охопити необхідними заходами контролю всі найбільш ризикові об'єкти. Це стосується, насамперед, здійснення контролю за виконанням місцевих бюджетів, а також проведення моніторингу процедур публічних закупівель, що призводить до відсутності належної підзвітності та відповідальності керівників за прийняті незаконні та неефективні управлінські рішення. Задля усунення означених проблем необхідно підвищити ефективність державного фінансового контролю у найбільш ризикових сферах, зокрема шляхом:

- посилення аналітичних спроможностей Держаудитслужби для концентрації на високоризикових операціях і відповідної організації інспектування;
- удосконалення організаційних та методологічних підходів Держаудитслужби щодо здійснення контролю за дотримання бюджетного законодавства у частині місцевих бюджетів;
- забезпечення налагодження співпраці Держаудитслужби з Рахунковою палатою, внутрішніми аудиторами, контролюючими та правоохоронними органами;
- удосконалення комунікації з державними органами та органами місцевого самоврядування у процесі здійснення контролю;
- розбудови інституційної спроможності на основі впровадження сучасних ІТ-рішень у діяльність органів державного фінансового контролю в межах означених в Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року, [3], що дасть змогу розширити доступ до джерел необхідної інформації та забезпечити проведення її ефективного аналізу.

Щодо подальшого розвитку *незалежного зовнішнього фінансового контролю (аудиту)*, то тут варто зосередитися на посиленні ролі та підвищенні ефективності зовнішнього фінансового контролю відповідно до стандартів INTOSAI. У зв'язку з цим перед Рахунковою палатою постає низка невідкладних питань та викликів, зумовлених як тенденціями в її роботі, так і зростаючими вимогами суспільства, швидkozмінними перетвореннями в державі, зокрема в політичному середовищі, активним розвитком незалежного зовнішнього аудиту у світі. Необхідною умовою для розвитку Рахункової палати як сучасного вищого органу аудиту є імплементація міжнародних стандартів, що вимагає системного удосконалення законодавства, поліпшення взаємодії Рахункової палати із заінтересованими сторонами, а саме:

- забезпечити достатній рівень охоплення аудитом найважливіших сфер діяльності держави шляхом проведення ризик-орієнтованої оцінки у сфері управління публічними коштами та державним майном;
- запровадити чіткі критерії планування аудитів для забезпечення впевненості громадян, суб'єктів господарювання та заінтересованих органів державної влади в тому, що затверджені бюджетні програми спрямовано на досягнення визначених цілей, кошти використано законно, результативно та економно;
- здійснити перегляд існуючих повноважень Рахункової палати,
- подальше удосконалення механізмів співпраці з органами державної влади, об'єктами аудиту, правоохоронними, антикорупційними органами;
- підвищити рівень відповідальності учасників бюджетного процесу за порушення вимог законодавства та прийняття неефективних управлінських рішень.

Розвиток громадянського суспільства в Україні також потребує відповідного реагування з боку Рахункової палати, оскільки результати її роботи повинні бути доступними та зрозумілими громадянам, джерелом достовірної, професійної та неупередженої інформації про ефективність управління публічними коштами та державним майном. Суспільний резонанс під час отримання такої інформації вимагає оперативного реагування усіх учасників процесу. Рахунковій палаті необхідно забезпечити конструктивну взаємодію із суспільством для підвищення

довіри до органів державної влади в цілому та Рахункової палати, зокрема. Загалом, заходи з удосконалення незалежного зовнішнього контролю (аудиту) передбачають наступне: максимальне наближення методології та практики проведення аудитів до стандартів INTOSAI; посилення консультативної (експертної) ролі Рахункової палати як вищого органу аудиту в Україні.

За другим напрямом необхідно досягти підвищення рівня прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами задля доступності інформації про бюджет і розширення можливостей для її аналізу.

Для підтримання досягнутого Україною прогресу у сфері прозорості бюджетів забезпечується подальше розширення обсягу інформації, що підлягає публікації у машинозчитуваному форматі, включаючи бюджетні запити, паспорти бюджетних програм головних розпорядників бюджетних коштів та звіти про їх виконання. За результатами проведення Міжнародним валютним фондом оцінки фіскальної прозорості необхідно розробити заходи для подальшого підвищення її рівня. Також необхідно забезпечити подальший розвиток та просування Державного веб-порталу бюджету для громадян і підвищення його зручності для користувачів.

Щодо місцевих бюджетів слід забезпечити уніфікацію та стандартизацію шляхів та заходів оприлюднення інформації, що міститься в паспортах бюджетних програм місцевих бюджетів, звітах про їх виконання, бюджетних запитах головних розпорядників коштів місцевих бюджетів, у рішеннях про місцеві бюджети та прогнозах місцевих бюджетів. Це дасть змогу кожному громадянину через зрозумілу процедуру ознайомитися з основними бюджетними показниками свого міста, району, територіальної громади чи області та порівняти їх з показниками інших адміністративно-територіальних одиниць України. Означені заходи здійснюються за такими напрямками: забезпечення відповідності міжнародним стандартам щодо прозорості бюджету; забезпечення відкритості та доступності інформації про місцеві бюджети.

При цьому значна роль відводиться інформаційним технологіям в управлінні державними фінансами, які передбачають побудову сучасної та ефективної системи управління інформаційними технологіями для забезпечення підтримки і подальшого цифрового розвитку ефективної та прозорої системи управління державними фінансами.

На сьогодні основними проблемами цифрової трансформації системи управління державними фінансами є:

- відсутність інтеграції між системами Мінфіну і центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів, у режимі реального часу;
- відсутність автоматизованого інформаційного обміну з багатьма державними установами;
- відсутність єдиного сховища даних з актуальною інформацією, доступною для Мінфіну і центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів;
- застарілість окремих платформ;
- низький рівень автоматизації внутрішніх процесів і великий обсяг використання паперових носіїв;
- недостатнє кадрове забезпечення.

Реалізація Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [Стратегія цифрової..], сприятиме розв'язанню більшості зазначених проблем, а також дасть змогу створити нову модель єдиного спільного інтегрованого інформаційного середовища у сфері системи управління державними фінансами, побудованого на інтероперабельності електронних інформаційних ресурсів з одночасним комплексним захистом інформації та дотриманням технологічної незалежності і забезпеченням обміну інформацією у режимі реального часу (рис. 1).

Формування єдиного інтегрованого інформаційно-комунікаційного середовища у сфері державних фінансів дасть змогу забезпечити підвищення аналітичної спроможності та оперативності здійснення фінансового моніторингу та фінансового контролю, а також прийняття управлінських рішень.

Заходи цифрової трансформації у частині удосконалення моніторингу та контролю державних фінансів здійснюються відповідно до Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [3], за такими напрямками:

- впровадження єдиних ІТ-стандартів, розбудова Єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи управління державними фінансами;
- перехід на впровадження електронних послуг, зокрема впровадження сервісної моделі надання ІТ-послуг, орієнтованої на користувача;
- реалізація першочергових проектів для забезпечення виконання пріоритетних завдань Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [3];
- унеможливлення впливу людського фактору на автоматичну обробку інформації;
- збереження та підсилення кадрового потенціалу;
- захист інформації, яка обробляється в Єдиній інформаційно-комунікаційній системі системи управління державними фінансами.

Рис. 1. Модель єдиного спільного інтегрованого інформаційного середовища у сфері системи управління державними фінансами

Висновки з даного дослідження та напрями подальших розвідок. Таким чином в Україні вже здійснено низку позитивних зрушень у напрямках підвищення ефективності системи управління державними фінансами та подолання фінансових порушень через удосконалення заходів фінансового моніторингу та фінансового контролю з широким використанням засобів та можливостей цифровізації. Важливим показником системності цих зрушень є удосконалення законодавства та прийняття та досить активне впровадження на загальнодержавному рівні стратегічних рішень у царині удосконалення фінансового моніторингу та контролю.

Незалежність від гілок влади та багаторівневість системи державного фінансового моніторингу і контролю, які існують в країнах Європейського Союзу наразі впроваджуються в Україні. Це надасть змогу запобігати явищу «гібридизації влади» й сприятиме ефективній протидії тіньовим оборудкам та корупції. Тому досвід окремих країн ЄС й надалі необхідно докладно вивчати та впроваджувати в Україні.

Подальше ігнорування проблем чи гальмування заходів спрямованих на повноцінне реформування системи управління державними фінансами в частині фінансового моніторингу та контролю негативно позначаються на фінансовій системі держави. Тому наукові розвідки за даною проблематикою будуть спрямовані на формування комплексного механізму удосконалення системи державного фінансового контролю та алгоритму його впровадження в практичній площині.

Список використаних джерел:

1. Боровик А. Україна і корупція: чому Данія, Швеція і Нідерланди проти кандидатства до ЄС. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/06/10/7351783/>
2. Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#/>
3. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>
4. Бланкарт Шарль. Державні фінанси в умовах демократії: вступ до фінансової науки: підручник / за наук. ред. та перед. В.М. Федосова; пер. з нім. С.І. Терещенко, О.О. Терещенка. К.: Либідь, 2000. 653 с.
5. Губанова Т.О. Значення досвіду країн ЄС для подальшого реформування системи державного фінансового контролю в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2015. Вип. 33. Т.2. С. 14-17. URL: <http://surl.li/dewdi>
6. Івашова Л.М., Івашов М.Ф. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України // Вісник Академії митної служби України: серія Державне управління. 2014. № 2. С.12-23.
7. Івашова Л.М., Гнездилова О.М., Волік Н.Г. Фінансовий контроль і аудит: реалії та перспективи розвитку: монографія Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2012. 260 с.
8. Костишен А.В. Не чекати реформ за чужим сценарієм (окремі аспекти трансформації державного фінансового контролю в Україні) // Фінансовий контроль. 2003. № 4 (17). С. 12-14.

9. Литвиненко В. І., Пригунов П. Я., Гуцайлук М. В. концептуальні засади протидії організованій злочинності і корупції на сучасному етапі розвитку України // Публічне право. 2020. №1 (37). С. 124-134. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/37/pdf/pp-2020-37-11.pdf>

10. Про INTOSAI / Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16733062>.

11. Ровинський Ю.О. Модернізація системи правового забезпечення державного фінансового контролю України в контексті європейського досвіду // Правова держава. 2018. № 31 С. 53-60. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/143449>

12. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

13. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу Постанова Правління Національного банку України від 19 травня 2020 року № 65 URL: <https://legal-support.top/wp-content/uploads/2020/05/NBU-finmonitoring-polojenia.pdf>

14. Новий закон про фінансовий моніторинг // Блог і консультації від 8 січня 2022 р. URL: <https://legal-support.top/finansoviy-monitoring/>

15. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text>

16. План заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 415. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80#Text>

17. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки від 29 грудня 2021 р. № 1805-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>

References:

1. Borovyk A. Ukrayina i koruptsiya: chomu Daniya, Shvetsiya i Niderlandy proty kandydatstva do YES [Ukraine and corruption: why Denmark, Sweden and the Netherlands are against applying to the EU] Ukrayins'ka pravda. [Ukrainian Pravda] URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/06/10/7351783/> [In Ukrainian]

2. Indeks spryynyattya koruptsiyi – 2022. [Corruption Perception Index – 2022]. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#/> [In Ukrainian]

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021) Stratehiya zdiysnennya tsyfrovoho rozvytku, tsyfrovyykh transformatsiy i tsyfrovizatsiyi systemy upravlinnya derzhavnymy finansamy na period do 2025 roku: Rozporyadzhennya [Strategy for implementation of digital development, digital transformations and digitalization of the state finance management system for the period until 2025: Decree] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text> [In Ukrainian]

4. Blankart Charles; ed. and before V.M. Fedosova (2000) [Public finance in the conditions of democracy: introduction to financial science: textbook]. Lybid. Kyiv. 653 p. [In Ukrainian]

5. Hubanova T.O. (2015) Znachennya dosvidu krayin YES dlya podal'shoho reformuvannya systemy derzhavnoho finansovoho kontrolyu v Ukrayini [The value of the experience of the EU countries for the further reform of the system of state financial control in Ukraine] Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya Pravo. [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Law series]. Issue 33. T.2. P. 14-17. URL: <http://surl.li/dcwdi> [In Ukrainian]

6. Ivashova L.M., Ivashov M.F. (2014) Dosvid derzhavnoho finansovoho kontrolyu v krayinakh YES ta napryamy yoho implementatsiyi do Ukrayiny [Experience of state financial control in EU countries and directions of its implementation to Ukraine] Visnyk Akademiyi mytnoyi sluzhby Ukrayiny: seriya Derzhavne upravlinnya. [Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine: State Administration series]. No. 2. P.12-23. [In Ukrainian]

7. Ivashova L.M., Gniezdylova O.M., Volik N.G. (2012) Finansovyy kontrol' i audyt: realiyi ta perspektyvy rozvytku: monohrafiya [Financial control and audit: realities and development prospects: monograph]. KPU Publishing House, Zaporizhzhia. 260 p. [In Ukrainian]

8. Kostyshen A.V. (2003) Ne chekaty reform za chuzhym stsenariyem (okremi aspekty transformatsiyi derzhavnoho finansovoho kontrolyu v Ukrayini) [Do not wait for reforms based on someone else's scenario (some aspects of the transformation of state financial control in Ukraine)]. Finansovyy kontrol'. [Financial control]. No. 4 (17). P. 12-14. [In Ukrainian]

9. Lytvynenko V. I., Prygunov P. Ya., Gutsailyuk M. V. (2020) Kontseptual'ni zasady protydyi orhanizovaniy zlochynnosti i koruptsiyi na suchasnomu etapi rozvytku Ukrayiny [Conceptual principles of combating organized crime and corruption at the current stage of development of Ukraine]. Publichne pravo [Public Law]. No. 1(37). P. 124-134. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/37/pdf/pp-2020-37-11.pdf> [In Ukrainian]

10. Pro INTOSAI [About INTOSAI] Ofitsiynyy sayt Rakhunkovoyi palaty Ukrayiny. [Official website of the Accounting Chamber of Ukraine]. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16733062>. [In Ukrainian]

11. Rovynskiy Yu.O. (2018) Modernizatsiya systemy pravovoho zabezpechennya derzhavnoho finansovoho kontrolyu Ukrayiny v konteksti yevropeys'koho dosvidu [Modernization of the system of legal support of state financial control of Ukraine in the context of European experience]. Pravova derzhava [Legal State]. No. 31, pp. 53-60. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/143449> [In Ukrainian]

12. VRU (2019) Pro zapobihannya ta protydyu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyschennya: Zakon Ukrayiny [On the prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [In Ukrainian]

13. NBU (2020) Pro zatverdzhennya Polozhennya pro zdiysnennya bankamy finansovoho monitorynhu [On the approval of the Regulation on financial monitoring by banks] URL: <https://legal-support.top/wp-content/uploads/2020/05/NBU-finmonitoring-polojenia.pdf> [In Ukrainian]

14. Novyy zakon pro finansovyy monitorynh [The new law on financial monitoring]. Bloh i konsul'tatsiyi vid 8 sichnya 2022 r. [Blog and consultations from January 8, 2022]. URL: <https://legal-support.top/finansoviy-monitoring/> [In Ukrainian]

15. KMU (2017) Stratehiya reformuvannya systemy upravlinnya derzhavnymy finansamy na 2017-2020 roky. [Strategy for reforming the state finance management system for 2017-2020] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text> [In Ukrainian]

16. KMU (2021) Plan zakhodiv z realizatsiyi Stratehiyi reformuvannya systemy upravlinnya derzhavnymy finansamy na 2017-2020 roky. [Action plan for the implementation of the Strategy for the reform of the public finance management system for 2017-2020] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80#Text> [In Ukrainian]

17. KMU (2021) Stratehiya reformuvannya systemy upravlinnya derzhavnymy finansamy na 2022-2025 roky. [Strategy for reforming the state finance management system for 2022-2025] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> [In Ukrainian]